

2. Museus

Les polítiques de la Generalitat en matèria de museus van tenir dos períodes clarament diferenciats. El primer, que abasta els deu anys inicials de govern, es distingeix per un primer reordenament del complex museístic heretat del període pre-democràtic. El segon període, des del 1990 fins al 2003, es caracteritza per l'estructuració definitiva i l'impuls que es va donar al sistema museístic sota la llei 17/1990, de museus, la qual perseguia la consolidació d'un sistema modern i avançat.

El 1979 Catalunya tenia 248 museus. En termes absoluts, la xifra és certament alta, sobretot si se la compara amb la d'altres territoris de l'Estat, però la qualitat tant del sistema en el seu conjunt com de la majoria de les instal·lacions, una per una, era força pobra. L'absència d'una planificació conjunta havia desembocat en un complex museístic desordenat i confús, sense cap mena de sentit per al país. Per exemple, hi havia museus que per les seves col·leccions tenien una importància nacional però la titularitat dels quals era municipal. Alhora, una bona part d'ells, petits museus municipals que havien aconseguit sobreviure malgrat no rebre ajuts de cap institució superior, es trobaven amb unes instal·lacions deficientes, sense el personal tècnic adequat ni les col·leccions correctament documentades, sense poder garantir la seguretat dels fons...

A l'espera d'una futura llei que establís el marc organitzatiu general dels museus catalans i els mitjans d'arribar-hi —el primer avantprojecte es presentà al Parlament el 1982—, les actuacions del Departament de Cultura van prioritzar la resolució de dos aspectes. D'una banda, s'engegà una política d'inversions i subvencions per obres d'adequació i millora de les infraestructures. De l'altra, es dissenyà una primera ordenació, forçosament provisional, que posés les bases d'un sistema de museus propi pel país.

2.1 EL SISTEMA DE MUSEUS

Igual que el d'arxius i el de biblioteques, el primer sistema de museus català s'articulà en dues direccions. A la cúspide hi figuraven els nacionals; a la base, els comarcals.

2.1.1 *Els museus nacionals*

El *Llibre Blanc dels museus de la ciutat de Barcelona*, elaborat el 1979, ja parlava de la necessitat de crear museus nacionals, és a dir, «museus que pel seu contingut mostressin permanentment una visió global de Catalunya, ja fos en general o en el camp d'una disciplina determinada, i que per l'envergadura i l'especialització de les seves instal·lacions tècniques poguessin estendre el seu servei museístic a tot Catalunya». La Generalitat va recollir aquesta idea i en va preveure, el 1980, quatre: el Museu d'Arqueologia de Catalunya, el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, el Museu d'Art de Catalunya i el Museu de la Ciència i de la Tècnica. Els nacionals havien de sintetitzar la història, la cultura i la personalitat nacional catalana.

2.1.2 *La xarxa de museus de Catalunya (1982-1990)*

La seva creació obeïa un doble objectiu. El primer era configurar una xarxa coordinada per la Generalitat que abastés tot el territori català, que cada comarca disposés d'un museu. El segon era el de prestar la cobertura econòmica i l'assessorament necessaris perquè poguessin modernitzar-se.

La Xarxa la configuraven museus de quatre tipus segons l'abast geogràfic i temàtic de les seves col·leccions i els serveis que podien oferir:

- **Museus comarcals.** Estan destinats a servir de síntesi dels diferents aspectes i testimonis de la història, la cultura i la natura de la co-

marca a la qual estan inserits. Incideixen particularment en els trets específics de l'àrea corresponent i estenen el seu servei a tota la zona. Vetllen per la salvaguarda del material museístic de la comarca, tenen cura de la conservació d'aquest material, procedeixen a documentar-lo i en fomenten l'estudi, realitzen la difusió dels valors culturals que aquest material representa i coordinen i proporcionen serveis tècnics als museus locals de la comarca.

- **Museus locals.** Són aquells que es dediquen a estudiar, recollir i explicar la història, la cultura i la natura d'una localitat o una zona concreta.

- **Sales d'exposició permanent.** Es preveia la seva existència en aquells llocs on no pogués obtenir-se el nivell de serveis d'un museu local però en què es reunissin les condicions de seguretat i conservació bàsiques i un patrimoni moble que ho justificués.

- **Museus monogràfics.** Són aquells museus especialitzats en un tema concret.

Els museus, independentment de qui n'ostentés la titularitat, no estaven legalment obligats a incorporar-se a la Xarxa, aquesta era una decisió que voluntàriament podien prendre llurs propietaris. La inclusió es formalitzava mitjançant la signatura d'un conveni en què les institucions implicades assumien uns drets i uns deures. La Generalitat tenia cura de l'assessorament tècnic i organitzatiu —inventariava i documentava els fons—, es feia càrrec de les restauracions necessàries —a través del Centre de Restauració de Béns Mobles— i es comprometia a assignar personal tècnic qualificat i una part dels fons econòmics necessaris per al bon funcionament del museu. Els propietaris, per la seva banda, es feien càrrec dels serveis mínims (corrent, aigua, etcètera). La gestió era col·legiada.

El 1986, la Xarxa aplegava 31 museus, que aquell any foren visitats per 253.474 persones: Museu del Montsià a Amposta, Museu Comarcal de la Noguera a Balaguer, Museu Arqueològic de Sant Pere de Galligants a Girona, Museu d'Art de Girona, Museu Comarcal de l'Anoia, Museu Comarcal del Maresme, Museu de la Conca de Barberà, Museu Comar-

cal de la Garrotxa, Museu Comarcal de Reus, Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, Museu d'Història de Tarragona, Museu Comarcal de Tàrrrega, Museu de les Terres de l'Ebre, Museu dera Val d'Aran, Museu d'Arbúcies, Museu d'Arenys de Mar, Museu Local Arqueològic d'Artesa de Lleida, Museu-Arxiu Municipal de Calella, Museu Municipal de Llívia, Museu Molí Paperer de Capellades, Museu de Lloret de Mar, Museu de Premià de Mar, Museu del Montgrí i del Baix Ter, Museu Municipal «Josep Aragay» de Breda, Museu del Pagès de Castellidans, Museu del Raier de Coll de Nargó, Museu de Gavà, Casa-Museu Enric Prat de la Riba de Castellterçol i el Museu de les Excavacions d'Ullastret.

El gruix de les inversions de la Generalitat —al voltant dels 50 milions de pessetes cada any— en la Xarxa de Museus Comarcals s'executà en obres de millora de les infraestructures. Així mateix, també atengué altres aspectes com el projecte museogràfic, la documentació de les col·leccions i la instal·lació de mesures de seguretat.

En un cert sentit, la Generalitat no obtingué els resultats que esperava de la Xarxa de Museus de Catalunya (XMC): l'objectiu últim —que totes les comarques disposessin d'un museu— no s'acomplí. En algunes comarques no hi havia suficient col·lecció com per bastir un museu. De totes maneres, la Xarxa sí que fou útil en tant que gràcies a ella una part important dels museus catalans es modernitzà.

La Llei 17/1990 establí l'estructura definitiva del sistema de museus de Catalunya. És una Llei pensada pel territori, i pensada tenint present les col·leccions i la seva temàtica. Amb un sistema de museus nacionals amb el seu corresponent desplegament territorial, ja sigui el de la Ciència i la Tècnica, o el mateix d'Arqueologia, i els jaciments arqueològics que comencen a musealitzar-se i ser visitables. Per tal d'explicar la història d'un territori concret, la comarca posem per cas, i quan les col·leccions no permeten parlar de museus, es dissenyen els centres d'interpretació i explicació del territori. Sobre el tipus de museus, la llei els agrupa en tres categories:

- **Els museus nacionals.** La novetat que incorporava la Llei era la possibilitat que els museus nacionals tinguessin seccions arreu del ter-

ritori que en depenguessin, amb la qual cosa es pretenia, d'una banda, establir una configuració descentralitzada dels museus nacionals; de l'altra, articular diverses xarxes temàtiques encapçalades per cada museu nacional.

Els museus nacionals han de ser creats mitjançant una Llei. La 17/1990, en les disposicions addicionals, en crea tres: el Museu Nacional d'Art de Catalunya, el Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya i el Museu d'Arqueologia de Catalunya. Es plantejava en aquell moment la creació del Museu d'Etnologia de Catalunya, més pensat com una xarxa sobre el territori, que no amb una infraestructura cultural concreta, de la que els fons haguessin estat relativament importants; en canvi en el territori, si que les col·leccions hi eren presents.

- **Els museus d'interès nacional.** Aquesta nova categoria tenia per objectiu que aquells museus que tinguessin una significació especial a causa de la importància i l'elevat valor del conjunt de les seves obres rebessin un tractament preferent per part de l'administració pública. La declaració de museu d'interès nacional la promulgaria la Generalitat, però hauria de comptar amb la conformitat dels propietaris. Es pensava en aquell moment en els museus de l'església, els museus Diocesans, fundats a la segona meitat del segle XIX la majoria, i que recollien l'art de les diòcesis, per tant, dels territoris de Catalunya. Són privats, però riquíssims en col·leccions, i que calia ordenar dins el sistema de museus del país.

- **Els museus comarcals, locals i monogràfics.** Els museus locals comarcals són aquells museus promoguts o mantinguts pels ens locals que ofereixen una visió global de la història, de les característiques humanes i naturals o de la riquesa patrimonial de la comarca o d'una localitat. Tenen la funció de recollir, conservar, documentar, estudiar i difondre els testimonis culturals més representatius de la comunitat en què es troben. Els museus monogràfics són aquells museus especialitzats. La Llei 17/1990 preveu que la Generalitat haurà de donar-los ajuts específics.

Una altra novetat de la llei 17/1990 és la creació de la Junta Museus de Catalunya (JMC), continuadora de la Junta de Museus de Barcelona de 1906, és una figura independent de les diferents administracions operants a Catalunya que té la funció de vetllar pel bon funcionament del patrimoni museístic del país. Representa la voluntat de col·laboració i participació institucional en la gestió dels museus catalans.

2.2 ELS MUSEUS NACIONALS CATALANS

2.2.1 *El Museu Nacional d'Art de Catalunya*

El Museu Nacional d'Art de Catalunya té els seus orígens a finals del segle XX, quan es creà el Museu d'Antiguitats de Barcelona. Inicialment, els fons que el constituïen provenien de les desamortitzacions dels béns eclesiàstics que havien tingut lloc aquest mateix segle. A partir de 1907, l'Institut d'Estudis Catalans i la Junta de Museus de Catalunya —però sobretot la Mancomunitat a partir de 1914— portaren a terme una important tasca destinada a recuperar i salvaguardar del patrimoni artístic català. Va ser aleshores quan se salvaren les pintures murals de les esglésies romàniques dels Pirineus, el mobiliari gòtic, etcètera. El 1934, la Generalitat republicana inaugurà el Museu d'Art de Catalunya, al Palau Nacional, amb un discurs complet —des del preromànic fins al segle XX— sobre l'evolució de l'art català. Durant el franquisme, el museu quedà en mans de l'Ajuntament de Barcelona, que en separà les obres dels segles XIX i XX i les portà al nou Museu d'Art Modern, a la Ciutadella, mentre que el romànic i el gòtic es van quedar a Montjuïc.

El 1990, la llei de museus el va refundar i definir de nou. El MNAC, estableix la llei, «mostra permanentment l'expressió artística catalana i dels territoris més relacionats culturalment amb Catalunya, en els diferents períodes històrics, fins l'actualitat». Així mateix, la llei disposava la reintegració en el MNAC de les col·leccions romànica i gòtica, la col·lecció d'Art Modern —provinent del Museu d'Art Modern de l'Ar-

senal de la Ciutadella— i la del Gabinet Numismàtic. La gestió i la titularitat l'ostentarien, constituïts en un patronat i en un consorci, la Generalitat i l'Ajuntament de Barcelona. La justificació d'incloure el Gabinet Numismàtic ve donada per la cronologia que tenen les col·leccions numismàtiques, i per què, com el museu d'Art, estava gestionat per l'Ajuntament de Barcelona.

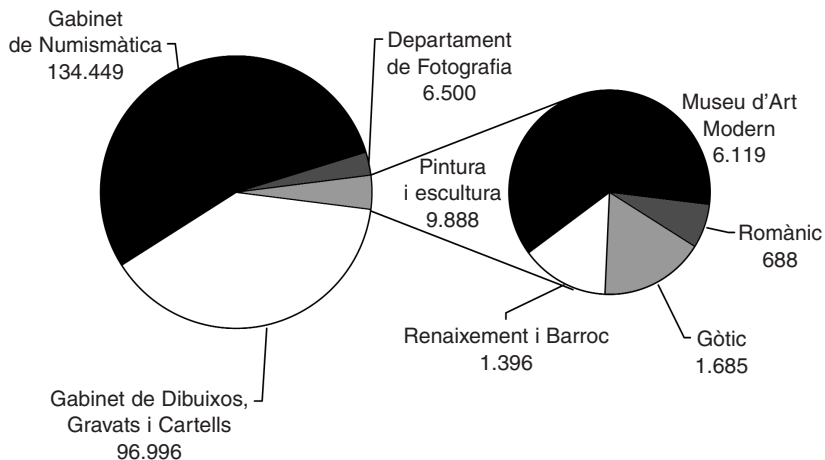
Però el 1990 la seu del Museu d'Art de Catalunya es trobava en un estat força deteriorat i calia reformar-la. El Palau Nacional s'havia aixecat per allotjar el pavelló espanyol de l'Exposició Universal de Barcelona de 1929, no com a instal·lació museística. Així mateix, per la seva posició, com a mirador privilegiat sobre la ciutat i element emblemàtic d'una de les il·letes més característiques de Barcelona es va decidir mantenir-hi la seu, a pesar dels costos extraordinaris que adequar el vell Palau suposava. Les obres de remodelació, ampliació i adequació s'executaren en diverses fases. La primera s'enllestí el 1995, i permeté l'obertura al públic de la secció d'Art Romànic; la segona, el 1997, inaugurà la secció d'Art Gòtic; la tercera, iniciada l'any 2000, culminà el 2004 amb l'exposició de les col·leccions de Renaixement i Barroc, les procedents del Museu d'Art Modern de la Ciutadella, de la Col·lecció Cambó, del Gabinet Numismàtic, del Gabinet de Dibuixos i Gravats i el trasllat al Palau Nacional de la Biblioteca d'Història de l'Art. En total, entre el 1991 i el 2003 la Generalitat va invertir-hi al voltant de 47 milions d'euros al MNAC en concepte d'obres.

A partir de 1997 el projecte museístic s'amplià amb la incorporació de la fotografia, i el 2000 es completà amb la creació de tres seccions: el Museu del Cau Ferrat de Sitges, el Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú i el Museu Comarcal de la Garrotxa. Les adquisicions realitzades pel mateix MNAC i les donacions privades han anat engrosint les col·leccions. El gener de 2005 el museu reunia un total de 247.833 obres,² classificades del la següent manera:

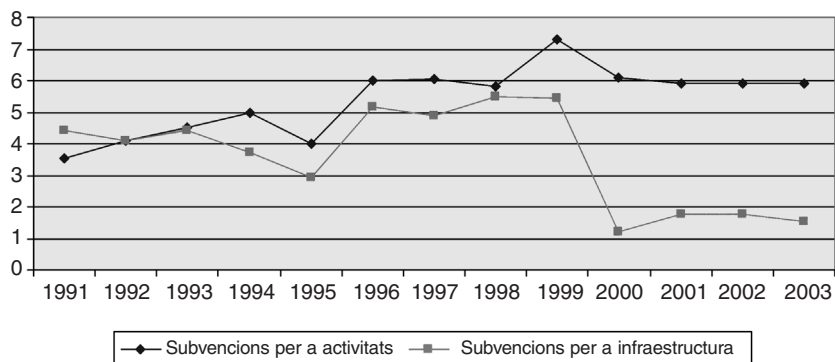
A banda de les col·leccions exposades permanentment, el MNAC

2. Comptabilització i informatització del fons. Gener 2005. Departament de Documentació. http://www.mnac.es/doc/lan_001/fonsgen2005.pdf

Fons del MNAC

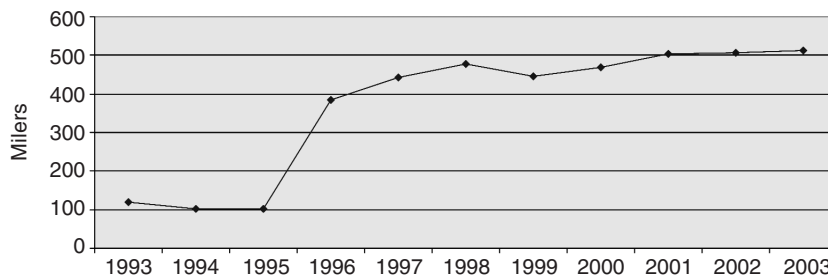

Despesa de la Generalitat al MNAC (1991-2003)

també ha organitzat i acollit exposicions temporals, ha organitzat exposicions fora de Catalunya, ha organitzat exposicions itinerants, ha col·laborat amb exposicions alienes, ha organitzat cursos, conferències i altres activitats relacionades amb l'art. Així mateix, disposa d'uns serveis tècnics que s'encarreguen de la conservació preventiva i la restauració de les obres que guarda. La Biblioteca d'Història de l'Art la constitueixen, el 2002, 154.000 exemplars.

Evolució del nombre de visitants al MNAC (1993-2003)

En total, entre 1992 i 2003 el Departament de Cultura ha destinat al MNAC més de 110 milions d'euros, 70 dels quals per subvencionar activitats museístiques .

Pel que fa a espectadors, entre 1993 i 2003, més de quatre milions de persones han visitat el MNAC.

2.2.2 *El Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya*

La construcció d'un museu dedicat a la ciència i a la tècnica era una vella aspiració dels enginyers catalans que ja s'havia plantejat a finals del segle XIX. La Generalitat republicana, els anys 30 en recuperà la idea, i fins i tot arribà a ordenar la construcció d'un museu la missió del qual era donar a conèixer el procés d'industrialització a Catalunya, però la guerra paralizà el projecte.

Inspirant-se en altres iniciatives semblants a nivell internacional com els centres com el Smithsonian de Washington o el Deutsches Museum de Munic, el 1976, l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya rescatà de bell nou la idea, i tres anys més tard, amb la finalitat d'ajuntar esforços i de salvaguardar els béns del patrimoni industrial, es constituí l'Associació del Museu de la Ciència i de la Tècnica i d'Arqueologia Industrial de Catalunya.

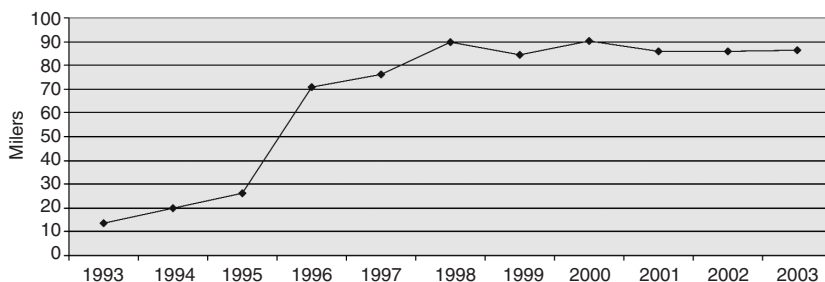
El 1982, la Generalitat va passar a fer-se càrrec del projecte. Un any després la Generalitat i l'Ajuntament de Terrassa compraren, per 160

milions de pessetes, l'antiga fàbrica de teixits de llana «Aymerich, Amat i Jover», situada a la mateixa població vallesana i que es trobava en un estat força deteriorat, amb la finalitat d'ubicar-hi la seu del museu. Obra de Lluís Muncunill, l'edifici constitueix un dels exemples més emblemàtics de l'arquitectura industrial catalana. Poc temps després s'iniciaren les obres de remodelació i adequació de l'edifici, executades en diverses fases, que no s'enllestiren definitivament fins al 1997. El museu ocupa una superfície de 22.000 metres quadrats, la meitat dels quals corresponen a l'espai que ocupava l'antic vapor.

El Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya va ser creat, administrativament, per una ordre de 1985 del conseller de Cultura. La Llei de Museus de 1990 el declarà nacional, i el 1992 passà a ser un ens autònom adscrit al Departament de Cultura.

Les col·leccions del mNACTEC provenen tant de les adquisicions que la mateixa entitat ha practicat com dels dipòsits i de les donacions de particulars. El 2003, el mNACTEC tenia 10.069 objectes —peces— registrats, més un arxiu fotogràfic compost per 22.535 unitats. Pel que fa a exposicions permanents, el mNACTEC havia muntat, fins al 2003, cinc exposicions permanents: «Lluís Muncunill, arquitectura per a la indústria», «Enèrgeia», «La Fàbrica Tèxtil», «El Transport», «Homo Faber». Així mateix, també va organitzar periòdicament exposicions temporals i d'altres d'itinerants. També té un centre de restauració propi i confecciona l'Inventari del Patrimoni Industrial de Catalunya (el 2001 tenia quasi 4.000 fitxes).

Evolució del nombre de visitants al mNACTEC (1993-2003)

Encara que el mNACTEC fou inaugurat el 12 d'abril de 1984, no va ser fins al 1989 —quan s'acabà la primera fase de les obres de restauració de la seu— que obrí definitivament i de manera continuada les portes al públic. Entre el 1993 i el 2003 el visitaren més de 700.000 persones.

La llei de museus, de 1990, estableix que cada museu nacional pot tenir diverses seccions que en depenguin. Això ha permès al mNACTEC estendre's a través a de la geografia catalana i descentralitzar-se, el reglament de la qual es desplega en el Decret 85/1998, de 31 de març. El 2003, el mNACTEC tenia fins a 20 seccions adscrites. Es crea el Sistema del Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya.

El sistema territorial del mNACTEC

Farga Palau, Ripoll
Museu del Ferrocarril, Vilanova i la Geltrú
Museu de la Colònia Sedó, Esparreguera
Museu de la Colònia Vidal, Puig-reig
Museu de l'Estampació, Premià de Mar
Museu de la Pell d'Igualada i Comarcal de l'Anoia
Museu Molí Paperer, Capellades
Museu de les Mines, Cercs
Museu del Suro, Palafrugell
Farinera, Castelló d'Empúries
Museu de la Tècnica, Manresa
Serradora, Àreu
Trens Històrics de Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya
Museu de les Mines, Bellmunt del Priorat

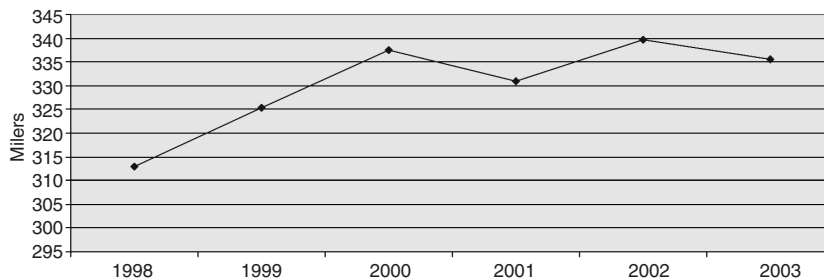
Collecció d'automòbils Salvador Claret
Museu de la Fàbrica Asland, Castellar de n'Hug
Museu Industrial del Ter, Manlleu
Museu de la Torneria, Torelló
Fassina, l'Espluga de Francolí

2.2.3 *El Museu d'Arqueologia de Catalunya*

El 1980 a Catalunya hi havia diversos museus arqueològics: un de titularitat estatal, el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona; i dos que gestionaven les diputacions, el de Barcelona i el de Girona. La Generalitat, única administració competent en matèria de cultura a Catalunya, hauria volgut integrar tots tres museus en un de sol, però el govern de Madrid es va oposar a cedir el MNAT, al·legant el discurs panhispanic de les seves col·leccions, a l'administració catalana. Es partia, doncs, d'aquest handicap.

Així mateix, calia que la Generalitat obtingués les competències que legalment li corresponien i, en definitiva, gestionés els museus amb discursos que afectessin tot el territori. Els museus arqueològics de Girona i de Barcelona —aquest últim gestionava les excavacions d'Empúries— havien de ser administrats, per tant, pel govern de tot el país. La Llei de Museus de 1990 disposà la creació del Museu d'Arqueologia de Catalunya, constituït a partir dels museus arqueològics de Girona i Barcelona, i dels jaciments arqueològics que en depenien. Això explica que el MAC tingui diverses seus —no seccions—: Montjuïc (Barcelona), Sant Pere de Galligants (Girona ciutat), Empúries, Olèrdola i Ullastret. Nasqué, per tant, del buidatge de les diputacions. S'assumien com a nacionals aquelles infraestructures que gestionaven les Diputacions. Així mateix, l'entitat autònoma MAC es fa càrrec dels jaciments arqueològics del poblat ibèric de Castell (Palamós), el del castellet de Banyoles (Tivissa), el del Coll del Moro (Gandesa), el del

Evolució del nombre de visitants al MAC (1998-2003)

Molí d'Espígol (Tornabous) i el de la Roca dels Moros (el Cogul). El 1996 incorporà el Centre d'Arqueologia Subaquàtica.

El 1995 el fons del museu estava constituït per 41.000 peces, 5.750 de les quals estaven exposades. A banda de les exposicions permanents també n'ha anat organitzant de temporals periòdicament a les diferents seus, així com altres activitats de difusió —conferències, camps de treball per a joves, cursos nacionals i internacionals, etcètera— relacionades amb l'arqueologia

2.3 ALTRES MUSEUS

2.3.1 *El Museu d'Art Contemporani de Barcelona*

Tot i les aportacions de Miró, Picasso, Dalí i Tàpies —per esmentar-ne només alguns— a l'art plàstic del segle xx, Catalunya no va disposar fins al 1995 d'un museu d'art contemporani de primer nivell. Espanya, seguint els exemples francès i britànic, havia construït la pinacoteca nacional a la capital de l'Estat, i el Reina Sofia han concentrat tota la producció plàstica contemporània espanyola, inclosa una bona part de la catalana.

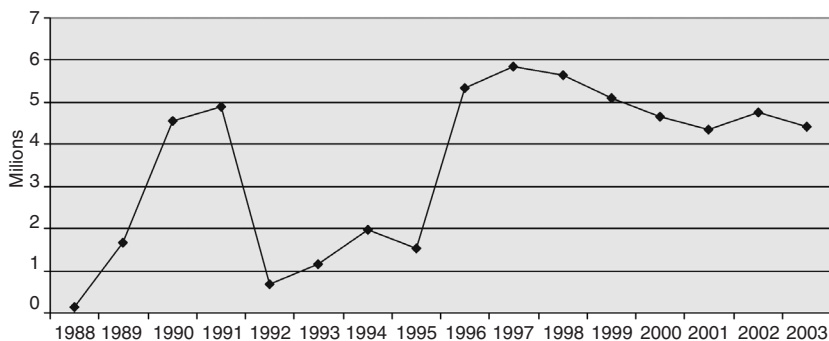
Els orígens de l'actual Museu d'Art Contemporani de Barcelona cal buscar-los en el anys 60, quan el crític d'art Alexandre Cirici Pellicer va defensar la necessitat d'aixecar, a la capital catalana, un museu d'art

contemporani. Dit i fet, Cirici i un grup de persones van començar a recollir obres amb l'objectiu de constituir una primera col·lecció. Finalment, però, i sense haver arribat a trobar un espai que acollís el museu, les condicions imposades pel franquisme els van dissuadir de continuar endavant amb el projecte.

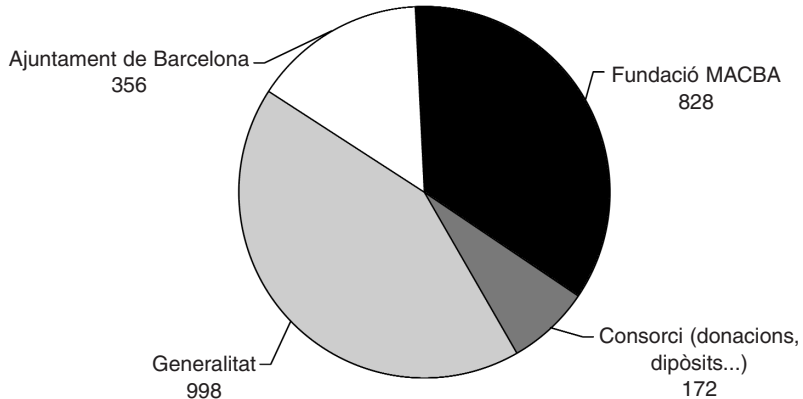
El 6 d'abril de 1988, Jordi Pujol, president de la Generalitat, Pasqual Maragall, alcalde de Barcelona, i Leopold Rodés, president de la Fundació Museu d'Art Contemporani de Barcelona, van signar el document de creació de l'ens públic que havia d'articular la col·laboració de les tres institucions per impulsar i gestionar el Museu d'Art Contemporani de Barcelona. La Generalitat i l'Ajuntament es van comprometre a assegurar la construcció i el manteniment ordinari del museu, mentre que la Fundació es responsabilitzaria de constituir un fons representatiu de la creació artística contemporània, en la qual destacaria l'obra d'artistes catalans o relacionats amb Catalunya. Per una altra banda, 33 empreses del món industrial, en qualitat de Patrocinadors del museu, signaren un contracte de patrocini que preveia l'aportació de 825 milions de pessetes fins al 1992.

El 1989 es presentà públicament el projecte arquitectònic, obra de l'arquitecte Richard Meier. El 1995 es van acabar les obres de construcció de l'edifici i el 28 de novembre es va inaugurar. El Museu tenia una superfície de 16.528 metres quadrats, 5.087 dels quals per a exposicions.

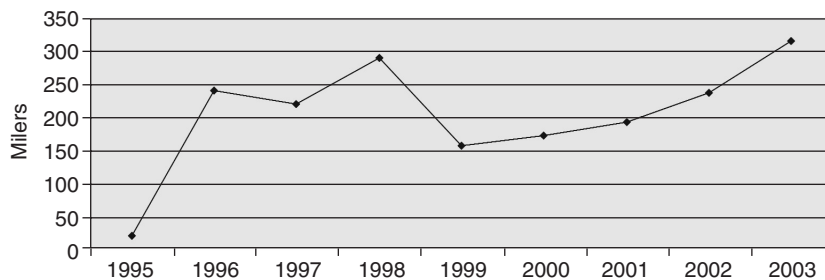
Despesa de la Generalitat al MACBA (1988-2003)

Procedència de les obres del MACBA (2002)

Evolució del nombre de visitants al MACBA (1995-2003)

El fons del MACBA el constitueixen, el 2002, 2.354 obres

Entre el 1995 i el 2003 el MACBA rebé 1.839.713 visitants i organitzà 98 exposicions.

2.3.2 *El Museu d'Història de Catalunya*

La voluntat que Catalunya disposés d'un museu que donés a conèixer la història de Catalunya prové del president de la Generalitat. El projecte museogràfic del MHC defugia el caràcter del típic museu de-

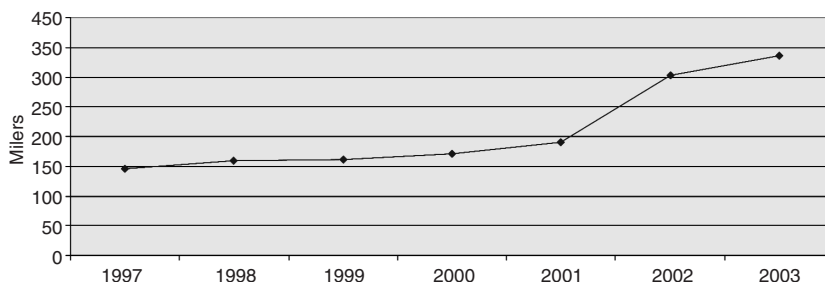
cimonònic, de mer dipòsit d'objectes valuosos exposats; de fet, pràcticament no té col·lecció i gairebé totes les peces que s'hi mostren són recreacions. El MHC és distingeix pel contingut marcadament didàctic, amb un discurs fàcilment entenedor i assequible.

El Decret de creació i estructuració (Decret 47/1996, de 6 de febrer) estableix que els seus objectius són «conservar, exposar i difondre la història de Catalunya com a patrimoni col·lectiu i enfortir la identificació dels ciutadans amb la història nacional». Per tal d'assolir-los, el museu «ha d'incentivar i organitzar activitats de difusió i promoció de la història de Catalunya i cooperar en la seva divulgació i estudi». D'una banda, explica l'evolució política, social, econòmica i cultural de Catalunya des dels temps més remots fins a la darrerria del segle xx; de l'altra, promou activitats relacionades amb la història catalana que aborden temàtiques i períodes molt diversos.

Una altra de les voluntats de la Generalitat era que tingués la seu en un indret singular i que fos fàcilment accessible als visitants. Finalment s'ubicà al Port Vell, a l'antic edifici dels Magatzems Generals de Comerç, immoble propietat de l'Autoritat Portuària de Barcelona. Les obres de rehabilitació, dirigides pels arquitectes Josep Benedito i Agustí Mateos, s'executaren en 3 anys. Té una superfície de 4.000 metres quadrats dedicats a exposició i va ser inaugurat el 29 de febrer de 1996.

A banda de l'exposició permanent, organitza exposicions temporals i tota mena d'activitats de divulgació (jornades, cursos, conferències,

Evolució del nombre de visitants al MHC (1997-2003)

concerts, etcètera) relacionades amb el seu àmbit, amb una especial atenció a aquelles de caire educatiu. Entre 1997 i 2003 rebé gairebé un milió i mig de visitants.

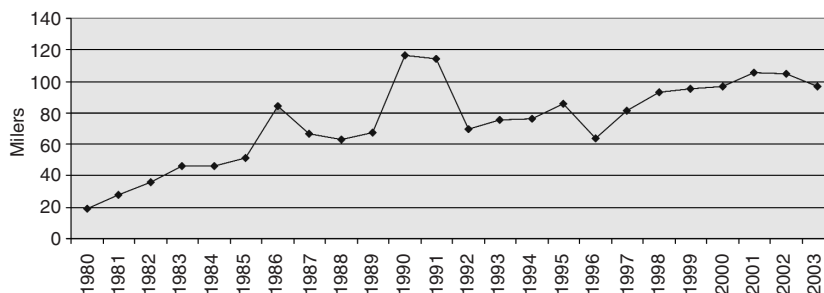
2.3.3 *El Museu Nacional Arqueològic de Tarragona*

El Museu Nacional Arqueològic de Tarragona és un cas específic. La titularitat del MNAT l'ostenta el govern de l'Estat, però la gestió, en virtut d'un conveni signat el 1981, és competència de la Generalitat. En aquest sentit, els governs de Jordi Pujol van advocar perquè el Ministeri el traspassés a l'administració autonòmica —recordem que la Generalitat té competències exclusives en Cultura—, però el govern de Madrid s'hi negà al·legant que el discurs museístic del MNAT sobrepassa l'àmbit català. És un cas semblant al de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

El Museu Nacional Arqueològic de Tarragona explica fonamentalment la Tarraco romana i el seu paper de capital de la Hispània Citerior. L'integren un nucli central situat a la plaça del Rei de la ciutat, el Museu de la Necròpolis Paleocristiana, la Vila Romana dels Munts (Altafulla) i la Vila Romana de Centelles (Constantí).

El fet que dues institucions actuessin sobre el museu no li ha resultat beneficiós, ja que les prioritats no sempre van coincidir.

Evolució del nombre de visitants del MNAT (1980-2003)

La irregularitat en el nombre de visitants s'explica per les obres de remodelació que s'hi ha fet i que han obligat al tancament temporal de sales.

2.3.4 *Els museus de l'Església*

A banda dels públics, Catalunya també compta amb museus de titularitat privada d'una reconeguda significació cultural. És el cas, especialment, d'alguns museus propietat de l'Església —el Museu Episcopal de Vic, per exemple, que té la segona col·lecció d'art antic més valuosa de Catalunya. Certament, l'Església era i és la titular d'una part substancial del patrimoni català. Des de la Generalitat es va entendre que tan necessari era garantir la salvaguarda i correcta difusió del patrimoni nacional públic —el MNAC, el mNACTEC— com del que encara restava en mans privades. En aquest sentit, els bisbes de les diferents diòcesis i el Departament van arribar a acords perquè la Generalitat intervingués i realitzés inversions —documentant col·leccions, sistematitzant-les, etcètera— en diferents museus de titularitat eclesiàstica a fi de garantir la correcta conservació i difusió dels seus fons.

En aquest marc, en l'esmentat Museu Episcopal de Vic —declarat d'interès nacional el 2001— es va dur a terme entre el 1995 i el 2002 una remodelació que comportà la construcció d'un edifici de nova planta i la confecció d'un nou projecte museogràfic. El nou edifici tenia una superfície construïda de 6.292 metres quadrats i custodiava una col·lecció de més de 23.000 peces, 3.400 de les quals estaven exposades. El cost, finançat per la Generalitat i el Fons europeu de Desenvolupament Regional, va pujar fins als 13,2 milions d'euros.

Igualment destacables foren les inversions en el Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, que el 1989 es reinaugurà amb una ampliació de les dependències i una redefinició del projecte museogràfic, en el Museu d'Art de Girona, amb col·leccions del bisbat i de la Diputació, o la participació de la Generalitat en el Museu de Lleida, Diocesà i Comar-

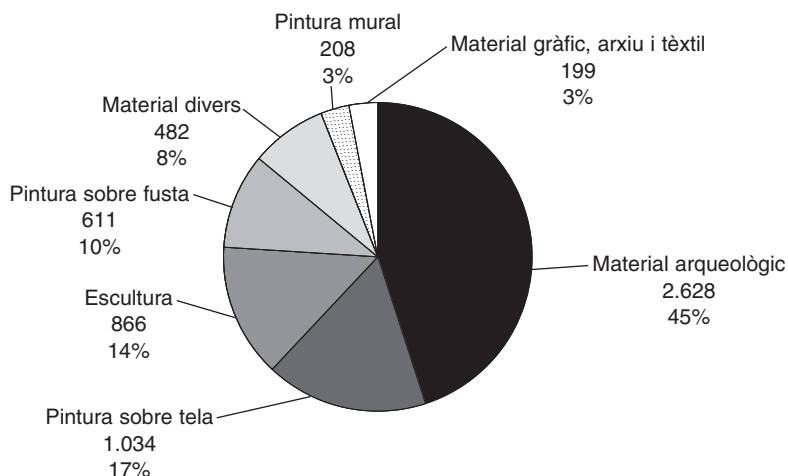
cal, creat el 1997 també amb fons de bisbat corresponent i de la Diputació lleidatana, i que s'inaugurà el 2007.

2.4 EL CENTRE DE CONSERVACIÓ I RESTAURACIÓ DE BÉNS MOBLES

El 1982 el Departament va crear el Centre de Conservació i Restauració de Béns Mobles, la seu del qual es va ubicar al monestir de Sant Cugat del Vallès. La seva funció consistia a restaurar art moble. Una gran part de les intervencions es fan a la pròpia seu, encara que quan les característiques de les peces i la seva problemàtica ho requereixen, s'efectuen *in situ* o en els tallers que compten amb instal·lacions apropiades. Fa:

- Anàlisis fisicoquímiques, tant dels materials que componen les peces com dels productes utilitzats en el seu tractament.
- Documentació: Tota intervenció comporta l'elaboració d'un expedient individualitzat on es fan constar el màxim de dades de la peça tractada i del seu procés de restauració.

Béns immobles restaurats pel Centre de Restauració (1982-2002)

- Formació de postgraduats, amb la concessió de beques a llicenciats per a la realització de pràctiques de restauració sota la direcció dels tècnics del Servei.

Intervé en peces procedents de la Xarxa de Museus de Catalunya, en d'altres procedents d'altres museus, en peces propietat de l'Església i en d'altres de procedència diversa. També organitza exposicions sobre els seus treballs de restauració.

L'any 2003, es creà el nou edifici del Centre de Restauració de Béns Mobles a Valldoreix.

2.5 INVENTARI, DOCUMENTACIÓ, PERSONAL I SEGURETAT DE MUSEUS

Com ja s'ha dit més amunt, la situació dels museus catalans el 1980 era força precària. El 1981, només el 30% dels museus tenien els seus fons totalment inventariats, i un 6,75% el tenien fotografiat. Aquesta situació comportava inconvenients com la manca de garanties de conservació i seguretat dels fons o el seu correcte aprofitament. És per aquest motiu que el Departament es va fixar l'objectiu de propulsar un inventari exhaustiu i urgent de tot el patrimoni museístic català que seguís uns criteris unificats que permetessin treure el màxim rendiment cultural d'aquests recursos.

Pel que fa a documentació, el 1981 el Departament va presentar unes normes unificades de documentació (ja pensades per a una futura informatització) que poguessin utilitzar tots els museus catalans, publicades sota el títol *Sistema de documentació per a museus*. El 1993, el Departament i l'Ajuntament de Barcelona, encomanaren el programa DAC (Documentació Assistida de Col·leccions). A partir de 1994, aquesta eina s'anà instal·lant progressivament als diferents museus de Catalunya, públics i privats, cedit gratuïtament pel Departament. El 2003 s'havia instal·lat a 169 centres.

Els seminaris i cursos de formació en la gestió de museus i en la

conservació del patrimoni moble també s'han anat organitzant periòdicament. Una mostra de la voluntat de dotar dels coneixements adequats el personal qualificat els museus catalans n'és el Curs Català de Museologia, organitzat des de 1982 fins entrada la dècada dels 90 pel Servei de Museus juntament amb l'Ajuntament de Barcelona i l'International Council of Museums (ICOM).

Sobretot durant els primers deu anys d'autogovern, la Generalitat tingué cura que tots els museus catalans disposessin de les mesures de seguretat adequades, la majoria dels quals, ni de molt, les tenien el 1980. Les actuacions del Departament anaren en dos sentits: d'una banda, mitjançant la conscienciació del personal de museus; de l'altra, subvencionant o executant pel seu compte la instal·lació de sistemes de seguretat adequats segons el museu.

2.6 EXPOSICIONS

Amb la finalitat de difondre el patrimoni museístic, el Servei de Museus ha anat organitzant o col·laborat en l'organització, des de 1980, de diverses exposicions. A fi de donar-les-hi més difusió, algunes d'elles s'han dissenyat per poder itinerar per diversos pobles i ciutats del país. Per exemple, «El cinquantenari de Santiago Rusiñol», «Or i ceràmica precolombins», «3a Expo-conservació d'objectes d'Art», «Tarraco, el naixement d'una ciutat. Dos mil anys d'història de Tarragona», «El fil d'Ariadna», «Aquarel·les del segle xx del «Victoria and Albert Museum de Londres», «L'aventura americana del Maresme», «Cartells de festes», «La ramaderia de la Vall. La vida del pastor», «Expo-flash del museu», «J. Eugenio Ribera del Pont Penjat d'Amposta», etcètera.

3. Biblioteques

La gestió de les biblioteques té un valor afegit per al catalanisme. Ha estat durant els períodes en què Catalunya ha exercit l'autogovern quan